

LANGER MÓRIC dr. (1809 9/11, Vágújhely
+ 1873 1/10, MEXICO) A

18

1954 Sep. 25

Hírek a magyar népi demokráciából

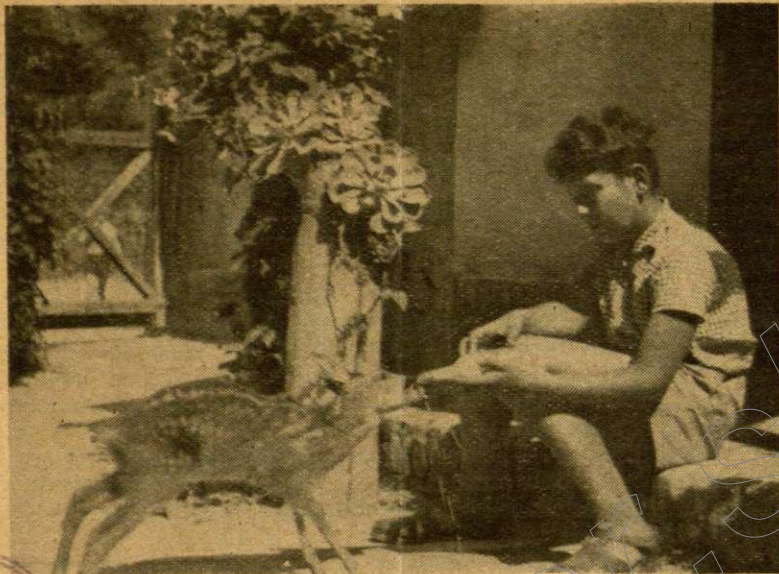
VÁGÚJHELYTŐL SONORÁIG

„1809 szeptember 1-én születék Vágújhelyt” — írta dr. Langer Móric Pest város tanácsánál 1844-ben benyújtott Önéletrírásában — „szegény emberek gyerekeként. Kis koromba' száraz kenyér háján nevelkedék s öröm vala, hahogy hajma került hozzá. Nap mint nap kolompért evénk, — sőtlan és zsirtalan. A só azért hiányzék, mert a földesúr évekkel előtte hajbakapott volt a megyei regálélérővel s az Vágújhelynek nem küldé sót, a zsír meg csak drága vala.”

Küzdelmes gyermekora volt. Korán elárvult, majd tízéves korában Nyitrára került fűszeresinasnak. Tizenhat éves korában — az 1825. évi reformországgyűlés idején — segéd lett egy pozsonyi gyarmatárkereskedésben. A szerény és nagyon értelmes fiú ott megtetszett egy pozsonyi könyvkereskedőnek, aki néhány héttel később áthívta őt segédnek a saját üzletébe. „E derék fér-fiú” — írta Langer — „ösztonze és segíté atekintetben, hogy a gymnasiumot mielőbb abszolváljam magánúton. 1829 tavaszán a pozsonyi kegyes atyak oskolájában eminenter examináltaték (= kitűnően vizsgáztam).”

A gimnázium sikeres elvégzése után, gazdája pártfogásával a híres amsterdami *Myers & Myres* könyvkiadócéghez került gyakornoknak. Myersék voltak a múlt század első felében Európa legnagyobb orvostudományi kiadói, *Pieter Paul Boeren* (1788—1852), a modern közegészségügyi tudomány megalapítója és az egészségügy, közigazgatás úttörője, Myersék sógora irányította a cég kiadói politikáját és ellenőrizte a kiadványok tudományos színvonalát ebben az évtizedben. Langer Boeren mellé került. „Beleláték a kiadói üzlet rejtelmeibe s megútálám azt” — írta Önéletrírásában — „ám tisztelni tanultam volt a Medicinát, az igaz s a Közjavat szolgáló Tudományt. S tisztelni tanultam volt Boeren doctort, ki szóban, írásban és tetteleg naponta demonstrálá, hogy igaz s a közjavat szolgáló orvos, ki nem doebletjéket tejlő gazdag patienséket gyűjt, hanem arra van gondja, hogy Honnja minden polgárát egészsége védelmére tanítson — vagy, ha kell, szorítson — s átlátja, hogy a szegény osztályoknál, főként az ipari dolgo-soknál primariter (= elsősorban) a munkabérektől függ a közegészség, az-az: tiszta szállás, tiszta ruha, elegendő élelem, fürdő s fűtés.” Összebarátkozott Amsterdamban Boeren asszisztensével, egy fiatal mexicói orvossal, dr. José Flores Magónnal, (*Ricardo Flores Magón*, az 1910. évi forradalom hőse nagypapjával), akinek biztatására elhatározta, hogy orvosi diplomát szerez.

Az orvosi tanulmányok egész embert kívánnak, kiadócégek tisztviselői pedig akkoriban napi tíz-tizenegy órát dolgoztak:

Az egyik megmentett őzikét tejjel itatja egy kis állatbarát

HAY GYULA KOSSUTH-DÍJAS ÍRÓ

„Megtalált paradicsom” című kacagató komédiáját műsorra tűzte a cottbussi Városi Színház. Ezt a darabot először a berlini Volksbühne mutatta be 1932-ben.

BALASSI BÁLINT-ÜNNEPSÉCEK

Október 20-án lesz Balassi Bálint, a magyar irodalom kimagasló alakja születésének 400. évfordulója. Az évforduló kapcsán országszerte ünnepeket tartanak, amelyek vidéken már szeptemberben megkezdődtek. 18-án este tábortűzet rendeztek az esztergomi várnál, ahol a nagy költő a török elleni harcban hősi halált halt. 19-én megkoszorúzták Balassi esztergomi

szobrát. Az ünnepségen Devecseri Gábor Kossuth-díjas költő mondott beszédet.

A fővárosban október 19-én kezdődnek az ünnepek.

RÁTH/VÉGH ISTVÁN

„Az emberi butaság kultúrtörténete” című könyve szlovák nyelven jelent a túrőcszentmártoni Osveta kiadásában. A fordító dr. Ferdinánd Marek a könyv előszavában kiemeli, hogy a könyv a feudalizmus életét, intézményeit és világszemléletét mutatja be. E könyv kiadása a szlovákság szempontjából már csak azért is nagyjelentőségű, hiszen a szlovák és a magyar nép a középkorban megközelítőleg egyenlő körülmények között élt.

állását fel kellett adnia, ha egyetemre akart járni. Sok koplalásba, lemondásba és hihetetlen erőfeszítésbe került Langernak a diploma megszerzése, „de mégis” — írta — „büszkén viselem 1839. május 25-ik óta a leydeni egyetem doctori címét”.

1839 őszén — Boeren ajánlólevelével — a párizsi egyetem akkor szervezett közegészségügyi tanszékén lett tanársegéd, 1842-ben magántanári címet szerzett a nagyvárosi munkásnegyedek piacainak egészségügyi közigazgatási ellenőrzésének módszereiről szóló tanulmányával. 1844-ben Lajos Fülöp hatóságai babeuvista (Babeuf hívei, forradalmi értelmiségi kör) kapcsolatai miatt kiutasították Franciaországból őt és dr. José Flores Magónt, aki akkor már két éve szintén Párizsban élt.

Langer ekkor hazatért Magyarországra. Pesten telepedett le. A pesti egyetem orvoskarán akkor még senki sem hallott a közegészségügyi tudományról. „Bugát Pál professor” — írta Önéletírásában — „kivel hazatértem után rövidesen értekezék, közölte velem, hogy a Facultason e disciplina (= tudományág) nem taníttatik s reménytelennek hiszi, hogy bevezetésére akár a Helytartótanáctól, akár a pesti polgároktól egy garast is lehessen kapni”. Miután a pesti egyetemmel kapcsolatos tervei megghiúsultak, megpályázta a pesti városi tanácsnál az akkor éppen üreseedésben volt kőbányai és józsefvárosi egyesített tisztiorvosi státuszt. (E pályázat melléklete a sokszor idézett Önéletírás.) Pályázatát eibirálás végett Valero selyemgyáros, a városi tanács személynzeti bizottságának elnöke kapta kézhez. Valero a pályázat margójára ezt jegyezte fel: „Amíg a gyárosok adójából él a város, felforgatókból itt nem lesznek hivatalbéliek. Elutasítani, még ha húsz évig se kapnánk physicust!” (Ez a tisztiorvos akkori címe volt.)

A szabadságharc kitöréséig Pesten folytatott Langer magánygyakorlatot. Amikor a Honvédelmi Bizottmány orvosokat kezdett toborozni a honvédseregbe, Langer első pesti orvosként jelentkezett. Főorvosi rangban Damjanich törzskarába kapott beosztást. A világosági fegyverletételi jegyzőkönyv névsor-mellékletében törzsorvosként van említve.

Az osztrák fogságból tíz tisztársával együtt sikerült megszöknie: minthogy az aradi várbörtön tömve volt foglyokkal, a „mindergefährlich” (kevésbé veszedelmes) foglyokat egy pankotai majorba szállították, ahol a háziasszony leitatta az őrséget és szélnek eresztette a rabokat.

Törökországon át eljutott az izmiri kikötőbe. Ott éppen egyetlen francia hajó készült kifutni, Marseille-Vera Cruz irányában. Langer elérte a hajót és fedélzetén 1849. november 16-án megérkezett Mexicóba.

Barátja, dr. Flores Magón ekkor Herrera elnök kormányában

miniszter volt. Langer azonnal kinevezést kapott a guadalajarai egyetem orvoskarán és megbízást kapott a helyi ezüsbányák egészségügyi ellenőrzésére. Sokat dolgozott, még többet harcolt a bányatulajdonosokkal a bányászok egészségének védelméért — és már lassan eredményeket is kezdett elérni, mikor 1853. augusztus 9-én *Santa Ana* tábornok puccsot szervezett és elkergette Herrera utódának, *Mariano Aristának* demokratikus kormányát. *Santa Ana* kétéves rémuralma alatt Langernak bujkálnia kellett. 1855-ben már *Juárez vera-cruzi* táborában találjuk *Flores Magónnal* együtt és ők ketten szervezik a dicsőséges polgárháború orvosi szolgálatát. 1857-ben Langer *Juárez* kormányában egészségügyi államtitkár, 1861/62-ben emellett még a guadalajarai orvoskar dékánja is. Az 1864—1867. évi francia intervenció és Miksa operettcsászárságának idején ismét katonaoorvos: mexicói tábornok, *Juárez* orvoskari főnöke. *Querétaro* után — Langer visszavonult a közélettől. Párizsba utazott, több előadást tartott a Sorbonneon, ellátogatott Pestre is 1869-ben (itt megpróbálta kiadatni Mexicóról szóló tanulmányát — de egyik magyar kiadó sem vállalta, hogy a kiegészítés után Habsburg Miksa „gyilkosának“ művét kiadja — kézírata azonban megmaradt) és felkereste a „turini remélt“, az agg Kossuthot. 1872-ben tért vissza Mexicóba. *Juárez* utóda, *Sebastián Lerdo de Tejada* rávette, hogy ismét hivatalt vállaljon: az 1848-ban megcsönkített Sonora állam kormányzója lett. Röviddel beiktatása után *Porfirio Diaz*, a későbbi gyűlölt diktátor egyik helyi brávoja meggyilkolta. 1873. január 10-én halt bele sebesülésébe.

Lang Dezső

RADNÓTI ÜNNEPSEGEK

Iesznek november elején *Szegeden*. Ekkor lesz 10 éve, hogy a gyilkos fasiszták golyói megölték a magyar irodalom egyik büszkeségét, Radnóti Miklóst. Halála évfordulója alkalmából a szegedi Radnóti-gimnázium emlékünnepséget rendez. A pedagógus-szakszervezet megyei bizottsága és a Magyar Írók Szövetsége szegedi csoportja emléktábla elhelyezését tervezi ebből az alkalmából. Az emléktáblát a Széchenyi tér 8. számú házban helyezik el, ahol Radnóti egyetemi hallgató korában lakott.

SZIGETKÖZ TÖRTÉNETE

címmel alapos és átfogó tanulmányt írt Érsek Imre, kisbodaki pedagógus, aki már negyven esztendeje tanít Kisbodak községben és alapos ismerője Szigetköznek. A tanulmányt a történeti pályázatra írta.

A KELETAZSIAI MŰVÉSZETI MÚZEUM

legszebb képzőművészeti tárgyiból kiállítást rendezett a gyulai Erkel Ferenc Múzeumban. Régi és ma élő kínai, koreai és japán festők és selyemhímző művészek gyönyörű alkotásait mutatják be.